

מכון
התורה
והארץ

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

הארץ הטובה

סדר ט"ו בשבט

רעיונות, מדרשים, אתגרים
וטעימות מפירות הארץ הטובה

הארץ הטובה

סדר ט"ו בשבט

בהוצאת מכון התורה והארץ

שבי דרום ד.נ. הנגב ת.ד. 18,

מיקוד: 8536500

טל: 08-6847325

פקס: 08-6847055

www.toraland.org.il

כתיבה:

שירה פוגל

עריכה:

**הרב אברהם סוחובולסקי
טל תורג'מן**

עריכת הלשון:

אפרת אורנשטיין

עיצוב והפקה:

פ. פרסומי ישראל

יוצא לאור בסיוע

**משרד התרבות והספורט,
מינהל התרבות**

"אַרְבַּעַה רֵאשֵׁי שָׁנִים הֵם.

בְּאֶחָד בְּנִיסָן רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְסֻלְכִים וְלָרְגָלִים.
בְּאֶחָד בְּאֵלוּל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה.
רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי.
בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים
וְלְשִׁמְטִין וְלִיּוֹבְלוֹת, לְנִטְיָעָה וְלִירְקוֹת.

בְּאֶחָד בְּשֻׁבָט, רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן,
כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁפָאִי. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים,
בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר בּו.

משנה ראש השנה א', א'

פתיחה

"כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ, מְבִיאֲךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה: אֶרֶץ, נַחֲלֵי מַיִם-עֵינֹת וְתַהֲמוֹת, יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר. אֶרֶץ חֹטָה וְשׁוֹעֲרָה, וְגִפְן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן; אֶרֶץ-יֵית שְׁמֹן, וְדָבָשׁ."

דברים ח', ז'-ח'

"כל הקודם בפסוק ארץ חטה ושעורה קודם לברכה וארץ בתרא הפסיק הענין וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא הלכך תמרים קודמים לענבים שזה שני לארץ בתרא וזה ג' לארץ קמא" (שולחן ערוך אורח חיים רי"א).

בגמרא מובא דיון בעניין אותו עיקרון הלכתי של סמיכות למילה ארץ:

"רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא [ישבו בסעודה]. אייתו לקמיהו תמרי ורמוני [הביאו לפניהם תמרים ורימונים], שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא [רב המנונא בריך על התמרים בהתחלה]. אמר ליה רב חסדא: לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה? אמר ליה: זה שני ל"ארץ", וזה חמישי ל"ארץ". אמר ליה: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך [מי ייתן ויהיו לנו רגליים חזקות שנוכל ללכת ולשמוע אותך תמיד]". (ברכות מ"א, ב')

בספרו 'עולת ראייה' מבאר הרב קוק את המהלך הרוחני שעומד מאחורי עיקרון הלכתי זה:

"כשם שהברכות עצמן מעירות את הלבבות לדעות ישרות [...] כן גם פרטיהן הלהכותיהן בנויים על פי דרכים מפולשים למדות טובות ויקרות ועיקרי תורה ואמונות ודעות [...]."

"והנה חיבת הארץ מחולקת לפי מעלת האנשים והכרתם, כי יש שמחבב ארץ הקודש בשביל סגולותיה היקרות [...] ויש מי שמחבב ארץ הקודש ומשתדל בישובה ובדירתה, בשביל שמכיר בה התכלית של המנוחה החומרית לכלל ישראל שהוא גם כן דבר טוב ונשגב [...]."

"על כן רמוז כאן בפסוק קירוב הברכות לארץ בשתי מערכות: חמשה מינים, נגד ההשתוקקות לארץ באופן העליון המעולה. והחלק השני, זית שמן ודבש נגד המכירים את השלמה הטבעית של כלל ישראל בארץ, בהשלמתם הרוחנית הטבעית."

"ולמדנו מכאן: כמה גדולה היא המעלה של מי שמשתוקק לישב ארץ הקודש אפילו לשם התכלית החומרית של הכלל, כי אצל הכלל יהפך תמיד כל עניין גשמי לרוחני והתכלית העליונה בו תבוא על ידי חבור עם ד' בארץ ד'. על כן מי שיש לו קורבה יתירה לארץ הקודש אפילו במדריגה הגמוכה, יש בזה לחזקו ולאמצו ולהקדימו לברכה ממי שמתאחר ומתרחק..." (עולת ראייה א' שע"ד).

אניחם על שולחן הסעודת, פירות מלבצת ראיתם, פירות הצורף ואיני מוצאות

יל שולחנים רבנים גם פרי חבל וברכי עליי לרחמינו!

חִטָּה

"וַיֹּאכִילֶהוּ, מִחֶלֶב חִטָּה..."

תהילים פ"א, ו"ז

החיטה, המופיעה בראש שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, היא אחת מאבות המזון של האדם בעולם.

בגמרא במסכת ברכות מובא דיון לגבי ברכות הנהנין: בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה" - יצא, ועל פירות הארץ "בורא פרי העץ" - לא יצא (ברכות ו', ב'). בהקשר לדיון זה מובאת דעתו של רבי יהודה - "עץ הדעת חיטה היה":

"פשיטא [פשוט שאדם המברך "העץ" על פירות הארץ לא יצא? שהרי אין פירות הארץ קרויים פרי העץ]. ומתריצים: אמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לרבי יהודה שאמר "חיטה מין אילן היא", דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר "וישת מן היין וישכר"; רבי נחמיה אומר תאנה היתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר ויתפרו עלה תאנה. ר' יהודה אומר חיטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן" (ברכות מ', א').

גמרא זו מדגישה לנו את חשיבותו של פרי החיטה ואת ערכו הרב לאדם. פרי החיטה איננו עוד אחד מפירות הארץ. הוא יסוד מרכזי בחייתו של האדם ובצמיחתו.

החיטה מסמלת בתורה את חג הקציר - חג השבועות - "בְּכוֹרֵי קִצִּיר חִטִּים" (שמות ל"ד, כ"ב).
כחג זה גם מוקרב קרבן שתי הלחם המורכב בעיקר מחיטים.

מדרש רבה על הפסוק בשיר השירים מדגיש את מעמדה החשוב של החיטה וממשיל אליה את עם ישראל:

מדרש

"בַּטֶּנֶךְ עֲרֻמַת חֲטִיִּים" (שיר השירים ז', ג').

"וְהִלּוּא שֶׁל אֶסְטְרוּבִילִין יִפָּה מִשָּׁל חֲטִיִּים?
אֵלָּא אֶפְשָׁר לְעוֹלָם לִהְיוֹת בְּלֹא אֶסְטְרוּבִילִין,
וְאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם לִהְיוֹת בְּלֹא חֲטִיִּים!

"אמר ר' אידי:

מה חטה זו סדוקה,

כך ישראל סדוקה מילתן.

ר' יוסי בר חנניה אמר:

מה חטה זו סופגת, כך ישראל סופגין נכסיהן של אמות העולם, הדין הוא
דכתיב: (דברים ז', ט"ז) וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעֵצִים וְגו', וכתב: (ישעיה ס"א, ו') חֵיל גּוֹיִם
תֹּאכְלוּ וּבִכְבוֹדָם תִּתְיַמְרוּ.

"אמר ר' שמעון בן לקיש:

מה חטים הללו פסלת שלהם נמדדות עמהם,

כך ישראל (דברים כ"ט, י') מִחֻטָּב עֲצִיף עַד שֶׁאֵב מִיִּמֶיךָ"

אמר ר' יצחק:

מה חטים הללו, בשהן יוצאין לזרע אינן יוצאין אלא במזון וכשנכנסין מהגרן
נכנסין במזון, כך בשירדו ישראל למצרים ירדו במזון, שנאמר (שם י', כ"ב)
בשבעים גפש ירדו אבתיה מצרימה, וכשעלו עלו במזון, שנאמר (שמות י"ב, ל"ז)
בשש מאות אלף רגלי... (מדרש רבה שיר השירים פרשה ז').

החיטה היא סוג המשפחת הצלניים, ואחת מיסודות המזון החשובים ביותר לאדם. החיטה היא הגידול השני הנפוץ ביותר בעולם, אחרי תירס ולפני אורז.

נקורות היסטוריים רבים מעוצים על גידול החיטה עוד בראשית פולו של האדם בעולם, מהם נקורות רבים המפיעים בתנ"ך. לפי חלק מהצעות, אף על הצעת - חיטה היה.

רוב החיטה בישראל גדלה בגבעה, אך מרבית החיטה הממנת לייצור קמח מובאת מחוץ לארץ.

בתנ"ך מפיעים אזכורים רבים לגידול החיטה במקומות שונים בארץ: בעפרה שבנחלת בנימין (שפטים ו"א, ז'), בבית ענע (ש"ה ו"ב, ו' ו"ז), בירושלים (דה"א כ"א, כ') בעבר הירדן, בלועז (ש"ה ו"ב, כ"ח) וכן בארם נהריוס (בראשית ל', ו"ב).

הידעת?

אהרון אהרונסון, מראשי מחתרת ניל"י (שהיה גם אגרונום ומומחה לחיטה), הוא שמצא לראשונה את "אם החיטה" - שורשי החיטה המקורית.

גאוה
ישראלית

החיטה מופיעה גם בעבודת הקרבנות במקדש: קרבן המנחה - קרבן נדבה המובא כקרבן בפני עצמו או כתוספת לקרבן קיים ומורכב בעיקר מחיטים.

החיטה
במקדש

בחנו את עצמכם! ? כמה פתגמים הקשורים לחיטה ולתוצריה תוכלו למצוא? נסו למנות אותם.

” דוקחים לחם רצלוני אחיטה, או צובה או צובייה, ואבריכים: ”

על הלחם מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

על מאפה מחמשת מיני דגן ועל מיני מאפה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִיְּנֵי מְזוֹנוֹת:

שעורה

**"כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן
לָכֶם, וּקְצַרְתֶּם אֶת קִצְיֶיהָ, וְהִבַּאתֶם
אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֹרְכֶם אֶל הַכֹּהֵן.
וְהֵנִיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם,
מִמַּחֲרַת הַשִּׁבֹּת יִנִּיפּוּנוּ הַכֹּהֵן"**

ויקרא כ"ג, י'

קרבן העומר המוקרב "ממחרת השבת" מן השעורים מסמן את ראשית ימי הקציר בארץ ישראל. העם כולו מחכה להקרבת העומר על ידי הכהן הגדול לפני שמתחיל הקציר הפרטי של כל אדם ואדם.

הבחירה בשעורים לקרבן המוקרב לה' מתמיהה, שהרי השעורים אינם מאכל אדם אלא מאכל בהמה, והבחירה הטבעית יותר היא להקריב את הקרבן המסמל את תחילת ימי הקציר מן החיטים. חז"ל מתייחסים לשאלה זו ואומרים:

"ר' יוחנן אמר לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך שעל ידי מצות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען... ריש לקיש אמר לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך שעל ידי מצות העומר עשה הקדוש ברוך הוא שלום בין איש לאשתו, הוי אומר בזכות קסח שעורים" (מדרש רבה ויקרא כ"ח, ו').

ריש לקיש מתייחס במקור זה לקרבן סוטה שמוקרב אף הוא מן השעורים.

מהי אם כן התכונה המיוחדת של השעורים?

המדרש ממשיך ומתאר את משמעות המיוחדת של קרבן העומר ואת סגולת השמירה שלו על עם ישראל:

"כְּשֹׁבֵא הַמֶּן הַרְשָׁע לְקַחַת אֶת מִרְדְּכֵי הַהֶרְפִּיב אוֹתוֹ עַל הַסּוּס וְלִקְרָא לִפְנָיו כֶּכֶה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִפְלֹךְ חִפְץ בִּיקְרוֹ, הוּא בָּא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְחַפְשׁוֹ אֶת מִרְדְּכֵי וּמִצָּא אֶת הַתְּלִמִּידִים לוֹמְדִים. שְׁאֵל אוֹתָם: בְּמִה אַתֶּם עוֹסְקִים? אָמְרוּ לוֹ: בְּמִצְוֹת הָעֹמֶר. אָמַר לָהֶם: מִמֶּה הוּא מְזַהֵב אוֹ מְכַסֶּף? אָמְרוּ לוֹ: מִשְׁעוּרִים. אָמַר: שְׁעוּרִים שְׁלָכֶם נֶצְחוּ אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהַזְהָב שֶׁנִּתְתִּי לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ."

בספר 'אור חדש' מבאר המהר"ל את דברי המדרש ומסביר כי קרבן העומר מסמל את ההודאה לה' על הנהגתו את העולם בדרך הטבע.

שאלה תרבותית, המכנה קיצור שאלה, היא מין תרבותי מסוג שאלה שבמסגרת הדלניס. השאלה מהולה, יחד עם החיטה, מקור עיקרי לפתוחיות.

השאלה נלמדת עם שאלת המניס שהתברכה בהם האלף, ומזכרת פאזיס רבות במקורות. היא גם אחת מחמשת מני דלן.

בישראל נאבאים גרעיני השאלה בעיקר בצורת גריסס וגריסס פנינה, וכן מניס מהם תרבות אדיוסה. כמו כן משת השאלה להכנת בירה.

הידעת?

הבירה הראשונה בישראל:

בשנת תרצ"ד, במיזם משותף של משפחת רוטשילד, חברת פיק"א וחברה בנקאית מפריס, הוקמה מבשלת בירה בראשון לציון בסמוך ליקב. המותג העיקרי שייצרה המבשלה הוא "נשר", הלוא היא בירה נשר המוכרת עד היום.

 גאוה ישראלית

השעורה במקדש:

קרנן העומר הובא בט"ז בניסן מראשית הקציר של השעורים, והקרבתו פתחה את עונת הקציר. קרנן נוסף שהובא משעורים הוא מנחת הסוטה.

 השעורה במקדש

את הפיוט הבא חיבר הבן איש חי לכבוד ט"ו בשבט:

אָד יִרְנֵן עַץ הַיְעָרִים לְפָנַי אֶל אֲדִיר אֲדִירִים
יַעִיר זְמִירוֹת וְשִׁירִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

בְּרוּךְ אֵל שׁוֹכֵן עַרְבוֹת הַבּוֹרָא נְפֹשׁוֹת רַבּוֹת
וּבְרָא אֵילָנוֹת טוֹבוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

רֵם אֵל בְּשָׁמַי מַעֲוִנִים בְּרוּךְ מְכַרֵּךְ הַשָּׁנִים
סְצִמִּיחַ עֲנָבֵי גְפְנִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

כְּבֹדוֹ אֵל בְּאוּרִים הַגְּדִיל עֲנָפִים וְזִמְרִים
וּבְרָא זֵיתִים וְתַמְרִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

יִתְבָּרֵךְ חַי דָּר מַעֲוֵנָה סְצִמִּיחַ פְּרֵי תְּאֵנָה
נוֹדָה לוֹ בְּשִׁיר וְרִנָּה אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

הַלְלוּ אֵל חַי בְּזִמְרֵיכוֹת הַפְּגִדִיל עַל מֵי נְהָרוֹת
רַמּוֹנִים וּמִינֵי פְרוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

חֲזַקוּ לְכַבּוֹת שׁוֹכְבוֹת שׁוּמְחוּ בְּנִים עִם הָאֲבוֹת
כֹּה נִזְכָּה לְשָׁנִים רַבּוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חַי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

מהו המקור הראשון בתנ"ך לכל פרי מפירות
שבעת המינים? באיזה עניין הוזכר הפרי
לראשונה?

**בחנו את
עצמכם!**

מי מהפירות מוזכר פעמים רבות יותר בתנ"ך?
נסו לצטט פסוק נוסף על כל אחד מהפירות.

אוכבים מאופה ומקומח לצורה. יש שנוצצים עלמות הירפה לעלויה אלצורה. הכתה לע הבריה
"לרבות נריה בפריו", וסבן יש להיק צעיה לעחר אכילת הפירות. (1)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֵכֵל נִהְיָה בְּדַבְּרוֹ:

מעשימה

מוזמנים להצטרף לתחרות קצרה - מי מכיר עצי פרי בארץ
ישראל? שלוש, ארבע ו... כתבו כמה שיותר עצי פרי הגדלים
בארץ.

נסו לחשוב: באילו מקומות הם גדלים? באיזו עונה הפירות
מבשילים? אילו עצי פרי גדלים באזורכם?

זית

"וַתְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְבַּ וְהָיָה עָלֶיהָ-זֵית טָרָף בְּפִיהָ וַיַּדַּע נֹחַ כִּי-קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ" בראשית ח', י"א

את הזית אנו פוגשים כבר בספר בראשית בפרשת נח. נח משלח את היונה מהתיבה "לראות הקלו המים מעל פני האדמה". לאחר ששולחה בפעם השנייה חוזרת היונה ועלה זית בפיה. עלה זית זה מבשר את גאולת האדמה שאחרי המבול, את חזרתה של הארץ לפריחה ואת הברית העתידה להירקם מחדש בין הקב"ה לבין האדם השוכן בארץ.

מדרש רבה מנסה לברר: מהיכן הביאה היונה את אותו עלה זית בפיה לאחר המבול הקשה על הארץ?

"...כַּן אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזֵּית הַזֶּה הֵבִיא אוֹרָה לְעוֹלָם בְּיַמֵּי נֹחַ הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (בראשית ח', י"א) וַתְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְבַּ וְהָיָה עָלֶיהָ זֵית טָרָף בְּפִיהָ... ומהיכן הֵבִיאתָ? ר' אבא בר כהנא אָמַר מִהַר הַמְּשֻׁחָה הֵבִיאתוּ. ר' לוי אָמַר מִשְׁכַּנְשׁוּשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵבִיאתוּ הַדָּא דְאָנּוּן אֶמְרֵי אֶרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לֹא לָקַת בְּמוֹי דְמַבּוּלָא... [ארץ ישראל לא לקחה במי המבול]" (ויקרא רבה ל"א, י').

בספרו 'נתיבות שלום' ממשיך רבי נח ברזובסקי ומבאר עניין זה:

"וזוהו ג"כ הבי' שאחז"ל (ב"ר לג ו) שהיה המבול בכל העולם מלבד בארץ ישראל בה לא היה המבול, משום שא"י היא ג"כ בבחינת כל טנופת לא יטנפוך, שלגודל קדושתה של ארץ ישראל אין הטומאה יכולה לשלוט בה ולא נדבקה מהטומאה הכללית של דור המבול וכיוון שכך לא היה צורך במבול שירד בא"י..." (נתיבות שלום פרשת נח).

"כְּשֶׁהָיָה נֹחַ בְּתֵבָה, מִה כְּתִיב שֶׁשׁ וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרְב וַיֵּצֵא יֵצוּא (בראשית ח', ז') וְאַחַר כֵּן שִׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה וַתְּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה וְגו' (שם שם י"א). אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִה הַיּוֹנָה הֵבִיאה אוֹרָה לְעוֹלָם, אָף אַתֶּם שְׁנִמְשַׁלְתֶּם כִּיּוֹנָה הֵבִיאוּ עֵסָן זֵית וְהַדְּלִיקוּ לִפְנֵי אֶת הַנֵּר..." (מדרש תנחומא שמות, פרשת תצווה סימן ה')

אותו הזית המסמל את החזרה לחיים לאחר המבול, את הברית החדשה שיוצר הקב"ה עם עולמו, הוא הזית שדרכו מבקש הקב"ה להאיר את העולם: "הדליקו לפני נר"

מפרי הארץ

פעם יצא הרב מרדכי אליהו זצ"ל לסיור בחו"ל, ודיבר בחשיבותה של ארץ-ישראל. במהלך הסעודה הביאו לרב זיתים יפים וגדולים. אמר אחד האנשים לרב: "כבודו יטעם את הזיתים הללו, הם גדלים כאן. גם כאן יש פירות טובים, לא רק בארץ-ישראל". הזיתים נראו יפים במיוחד, אבל הרב לא טעם מהם, והסביר: "אם משתמשים בזיתים הללו כדי להמעיט בכבודה של ארץ-ישראל, לא אוכל מהם".

כשראה הרב שכולם טעמו מהזיתים ושיבחו את טעמם, לקח את הקופסה וראה שכתוב עליה "מיוצר בקיבוץ יבנה". הבין הרב שאיש מלבדו לא שם לב שהזיתים הללו מיוצרים בארץ-ישראל. אמר להם: "אם הזיתים הללו טעימים כל כך, גם אני אטעם מהם".

האיש שדיבר בשבח הזיתים נראה כמנצח. הנה, גם הרב אוכל מהזיתים של חו"ל! טעם הרב מן הזיתים ואמר: "הם באמת משובחים מאוד. לא יכול להיות שזיתים כאלה גדלים בחו"ל. אני בטוח שהם מארץ-ישראל". אמר לו האיש: "כבוד הרב, גם בחו"ל גדלים דברים טעימים".

כל הציבור האזין בסקרנות לשיחה.

ביקש הרב מן האיש שיתבונן בקופסה ויגיד לו היכן מיוצרים הזיתים הללו. האיש הסתכל ואמר: "קיבוץ יבנה. ארץ-ישראל". אמר לו הרב: "אם אתה אוהב כל כך זיתים טעימים, בוא לארץ-ישראל. היא מגדלת בשבילך את כל הפירות הטעימים. ממש בשבילך ולמען. בוא, הארץ מחכה לך!"

זית יאירקבי הוא אף ורוק-עג מנספחת הזיתיים הלצל בר
 הארצות היס התיכון.
 מקובל של אף הזית הוא המזרח התיכון, הארץ ישראל ובזרח סוריה.
 אף פי מחקרים הוא תורבת (נתן והותאס אסביבה ההתעורבות
 בין אדם) לפני אלפי שנים.

הידעת?

יכולו של הזית בארץ משתנה ונע בין 10 ל-50 אלף טון פרי לשנה, מתוך יכול עולמי של 15 מיליון טון. זוהי כמות גדולה מאוד ביחס לגודלה של מדינת ישראל. בשנים האחרונות חלה עלייה משמעותית בשטח גידולם של עצי הזית: מ-222,000 דונמים ל-268,500 ויותר.

שמן הזית ידוע בחשיבותו ההיסטורית, הרוחנית והבריאותית. שמן הזית שימש להדלקת המנורה בבית המקדש: "שמן זית זך פתית לפאור" (שמות כ"ז, כ'). הוא היה רכיב מרכזי בשמן המשחה ששימש למשיחת כוהנים גדולים ומלכים וכן למשיחתם של כלי המקדש. שמן הזית נוסף לחלק מן המנחות שהוקרבו במקדש.

בחנו את עצמכם! ?
רגע של לשון: שייכו את הפעולות החקלאיות
הבאות לפרי המתאים:

_____ -	מסיק -	_____ -	בציר -
_____ -	ארייה -	_____ -	קציר -
_____ -	גדיד -	_____ -	דיש -
_____ -	קטיף -		

לחקים בית, לנשתמחה בו ארץ ילגאל, ומהרכים עפני אכילתו

ויל עכוון בהרכה גס עז לאר פירות רוצל):

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי העץ:

תתמר

"אָרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדָבֶשׁ"

דברים ח', ח'

המושג דבש בתנ"ך ובמקורות מיוחס בדרך כלל לדבש המופק מתמרים (סילאן). מכאן שפסוקים רבים המזכירים את הדבש בכתובים מתייחסים לתמר.

"וַיֹּאכִילֵהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה וּמִצֹּר דָּבֶשׁ אֲשֶׁר־בְּעֵץ"

תהילים פ"א, י"ז

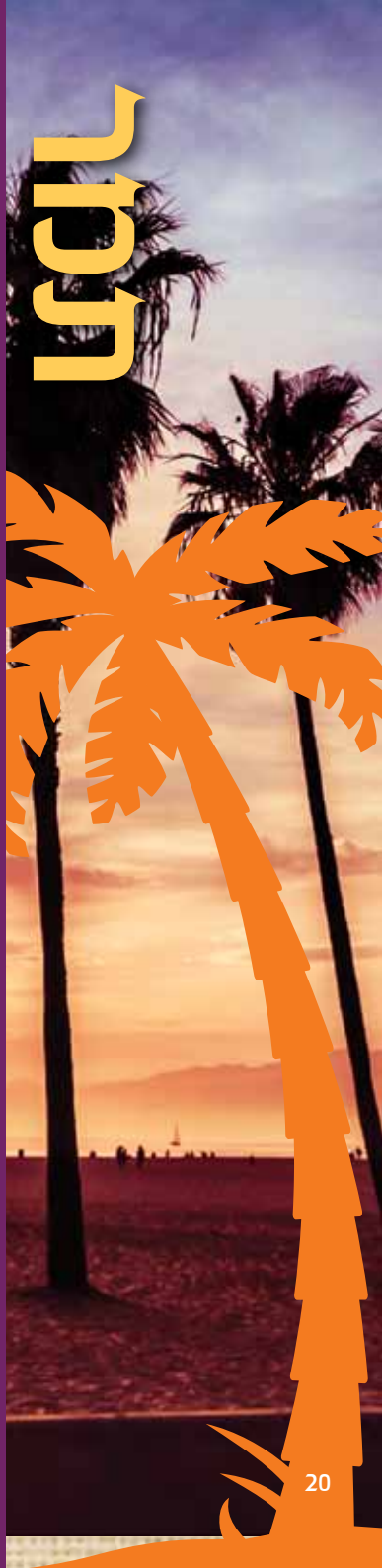
את המתיקות הטמונה בפרי זה אפשר לפגוש במשמעות נוספת - עץ התמר משמש במקורות פעמים רבות כסמל לנווה מדבר - עץ פרי בתוך הצחיחות המדברית.

"וַיִּסְעוּ מִמֶּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּימִם עֲשֶׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעֵים תְּמָרִים--וַיַּחֲנוּ-שָׁם"

במדבר ל"ג, ט'

את המתיקות והשפע שמביא אתו פרי זה הן בפירותיו והן בענפיו, גזעו וצללו מתארים "חז"ל במדרש. הם ממשילים את עם ישראל לעץ התמר:

"מה תמרה זו אין בה פסולת אלא תמרים לאכילה, לולבים להלל, חריות לסכך, סיבין לחבלים, סנסנים לכברה, שפעת קורות לקרות בהן את הבית, כך הם ישראל אין בהם פסולת אלא מהם בעלי מקרא מהם בעלי משנה מהם בעלי גמרא מהם בעלי אגדה" (ילקוט שמעוני צ"ב).

ועל פירותיה... ❁❁

"עולים חדשים היינו בבית מזמיל, בירושלים. כל השכונה של עולים חדשים הייתה, אבל אנו חדשים ממש היינו. יום קודם הגענו מטבריה. לטבריה שלחה אותנו הגבירה בלה מן הסוכנות במשאית מחיפה, תכף כשירדנו מן האונייה "ארצה" בחשכה. לבד עמדנו. איש מקרובינו לא המתין שם. לא הדוד נינו מירושלים, ולא הדוד זכי מרחובות, וגם לא חכם בנימין. המברק ששלחה אמא ממילאנו לא הגיע. זוכר אני אותה שעה. אמא עומדת ליד המשאית ודמעות בעיניה, תינוק בוכה על ידה הימנית, על כתפה תינוקת רדומה, כמה זאטוטים לבושי סוודרים של צמר וחבושים בכובעים עם מצחייה ממילאנו מתרוצצים לרגליה בחשכה ומושכים בשמלתה, ואבא מרגיע אותה בפסוקים בשבח ארץ ישראל. בנמל ראה אבא חייל של חיל הים במדים מבהיקים ובסמלים מצוחצחים. נרגש כולו הצביע עליו אבא בגאווה ואמר לנו: הנה חייל, חייל של ארץ ישראל. אבא קרב לחייל ושאל אותו, גאה בעברית שדיבר בה במצרים בשבתות: השלום לך חייל? החייל הביט בו בתימהון והמשיך בדרכו. אבא קרא לעומתו, הצלח במעשיך, חייל. ה' עימך גיבור החיל! ... אותו לילה שהיינו בטבריה בא לבקר אותנו זקן אחד. זקנו לבן היה ועיניו טובות והוא לבוש בגד חום ארוך עם פסים לבנים רחבים, ספק קפוטה ספק חלוק. הזקן אמר לנו שביתו סמוך לכינרת, ליד בית הכנסת הישן של חסידי בויאן, בצד החומה הישנה. אמרו לו שבאים עולים חדשים ממצרים ומרומניה. הביא איתו תמרים לחים, צימוקים וגם בקבוק של יין. כשראה אותנו, הילדים, חילק לנו תמרים. ביקש שנאחז את התמרים ביד ימין ונברך בקול: ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם, בורא פרי העץ. הקשיב הזקן לכל ברכה כשהוא עוצם את עיניו ועונה בכונה גדולה: אמן. אחר כך ביקש מאיתנו שנברך ברכת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה על התמרים. ליד טבריה גדלו התמרים, מן העונה החדשה הם, ועוד הוסיף ואמר שנכוון בברכת שהחיינו גם על מצוות יישוב ארץ ישראל שאנחנו זוכים לקיים היום... בירכנו ברכה אחרונה, ברכת מעיין שלוש על פירות שבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ, ואמר לנו הזקן שעל פירות ארץ ישראל הנוסח בברכה מיוחד הוא - לא כמות שמברכים בחוצה לארץ: על הארץ ועל הפירות אלא: על הארץ ועל פירותיה..." (תיאום כוונות, הרב חיים סבתו, 21-23)

תמרי מצוי הוא על השייך למספרת 138 הדקל.
התמרי הארץ ישראל הוא על תרבות הגבול בעיקר האזורים חמים.
כל חלקיו מנשים את האדם.

הידעת?

גאווה ישראלית

מטע התמרים הגדול בישראל
נמצא בקיבוץ טירת צבי
שבעמק בית שאן.
גם בעמק הערבה יש מטעי
תמרים גדולים. כיום גדלים
רוב התמרים מסוג מג'הול
לייצוא בבקעת הירדן, בשטח
של כ-20 אלף דונם. תמרים
אלו ידועים באיכותם.

בחנו את עצמכם!

מה הגובה שלי?

אם היו מתבקשים שבעת המינים
להסתדר מהר לפי גובהם, מה
היה הסדר מהנמוך לגבוה?

לחובבי אתגרים:

מהו הגובה הממוצע (פחות
או יותר) של כל אחד מפירות
שבעת המינים?

אוכפים תמרי עם או יבל

מעשימה

בארץ קרויים יישובים רבים בשמות הקשורים לעצי פרי ובהם שבעת המינים. נסו למנות כמה שיותר יישובים ששמם קשור לפירות שבעת המינים. הצלחתם בקלות? חפשו שמות יישובים שבהם עצי פרי שאינם משבעת המינים.

צריכים עזרה? סרקו את הקוד בתחתית העמוד ותקבלו את רשימת היישובים בישראל.

סרקו אותי

גפן

"אשתך כגפן פוריה" תהילים קכ"ח, ג'

אחד התיאורים המרכזיים של אשכול הגפן הארץ-ישראלי הוא זה המופיע בפרשת 'שלח' מפי המרגלים.

הקב"ה מבקש משונים-עשור המרגלים לתור את הארץ, ובין השאר: "וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ" (במדבר י"ג, כ').

המפגש עם הארץ, עם סגולותיה ועושרה עובר קודם כל דרך פירות הארץ.

באותו פסוק מצוין בפנינו כי " הַיַּיִם יָמִי בְּכוּרֵי עֲנָבִים" (שם, שם).

ואכן המרגלים באים לתור את הארץ ופוגשים את עושרה הרב המצוין בעיקר בתיאור פירותיה. באופן מיוחד מודגש הגפן: "וַיָּבֵאוּ עַד נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זָמוּרָה וְאֲשַׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשָּׂאֶהוּ כְמוֹט בְּשָׁנִים... לְמַקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

המרגלים חוזרים לבני ישראל, מציגים את פירותיה המשובחים של הארץ ומציינים: "וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא זֶה פְּרִיָּה", אך דיבת הארץ שמובאת גם היא בסיפור חטא המרגלים מרחיקה את עם ישראל מארצו לשנים רבות במדבר.

רבות מדובר בחטא קשה זה, שתיקונו לפי חלק מהדעות בחז"ל הוא אכילת פירות ארץ ישראל ודיבור בשבח הארץ בזה היום - ט"ו בשבט, ואולי באופן מיוחד בפרי הגפן המוזכר רבות כל כך בפרשה זו והפך סמל לשפע של ארצנו הקדושה.

”ארץ תאני וענבי”

ההתבוננות בגדולתה המיוחדת של ארץ ישראל הוא תיקונו של חטא המרגלים. הרב צבי יהודה זצ”ל נהג לפרש את הביטוי ”ארץ תאני וענבי” שבפזמון של מוצאי שבת שכתב הרב זצ”ל (עולת ראייה ב, עמ’ ריב) ולומר כי גרגירי הענבים המחוכרים לאשכול מבטאים את החיבור של הפרט לכלל. גם בין היוצא מן הענבים יש תכונה מיוחדת של חיבור. אדם ששותה יין חדש אינו מברך הטוב והמטיב, ואילו שניים ששותים מברכים הטוב והמטיב (שו”ע או”ח קעה, ד), בגלל השמחה המשותפת שנוצרת בעת שתיית היין. היין משמח, ובמצב של שמחה שוכחים את כל הכעסים ומתאחדים. זהו עניינו של היין – לחבר ולאחד את הכול. לעומתו, לתאנה יש טבע שונה. בתאנה כל פרי גדל לעצמו, ולא זו בלבד, אלא שגם אי אפשר לאסוף את כל התאנים בזמן אחד. יש תאנים שמבשילות בבוקר, יש שמבשילות רק בערב ויש שלמחרת, כל תאנה מבשילה בזמן שלה, בפרטיות (מתוך במדבר רבה י”ב, ט’).

הסביר הרב צבי-יהודה כי הרב זצ”ל רצה לומר במילים ”ארץ תאני וענבי” בפזמון שכתב שבארץ ישראל כל אחד הוא מיוחד, לכל אחד יש תפקיד מיוחד ועבודת ה’ הייחודית לו. כשם שפרצופיהם אינם שווים כך גם דעותיהם שונות (ברכות נ”ח ע”א), ולכל אחד יש הנפש והגשמה המיוחדות לו, כוחות שונים ומעלות אחרות, ואין אחד דומה לחברו. כך הוא בדמיון לתאנים שגדלות כל אחת בזמנה ובפני עצמה. עם זאת עם ישראל הוא עם אחד, וכל אחד מישראל יוצר גוון במכלול השלם. עבודת ד’ צריכה להיות עבודה של אומה שעובדת את ריכונו של עולם, ובה כל אחד מוסיף איזה גוון לעבודת ה’. ישנם שישים ריבוא של אורות ונשמות ונרות המאירים בגוונים שונים ומיוחדים, וביחד יוצאת מהם הארה גדולה של הופעת רצון ה’ בעולם על ידי ישראל.

זהו עניינה של ארץ ישראל שהיא מכילה הכול, את הפרטיות ואת הכלליות, את השמים ואת הארץ.

(עפ”י שיחות הרב צבי יהודה)

לפני היין, או הקיצור לפיו, היא מין של מצח מטפס המשפחה
הלפניו. פרי הלפני הוא ענבי, והוא ממש כפרי מאכל, כפרי
מיושם לציונים ולהכנת יין.

הלפני הביאה עמה לשפה העברית שלו ביטויים הקשורים רק
בה: ענביה הצעירים נקראים שריזים, ורק לקראת סוף העונה הם
מתעצמים והופכים לצמורות. הצמורות מחולקות לקטעים שביניהם
ניצנים ומהם יצאו שריזים ובני שריזים. קטף ענבים נקרא הציור
והוא נמשך כמעט כל הקיץ. חלקת הלפנים נקראת כרם, בצמחה
לציתים.

הידעת?

בישראל פעילים כיום למעלה
מ-280 יקבים. היקבים
הישראלים מובילים בתחרויות
יין עולמיות וזכו בפרסים רבים.

גאוה
ישראלית

8 יינות של יקב פסגות זכו בכוכבי זהב
בתחרות אתר היין 1001degustations.com

יקב אדיר הגלילי זכה בגביע האזורי על היין אדיר
שיראז כרם בן זמרה, עבור היין הטוב ביותר באסיה לפני עמק
הרון. באותו דירוג זכה גם במדליית זהב נוספת על היין אדיר פלאטו
קברנה סוביניון.

יינות יקב יער יתיר זכו 5 שנים ברציפות בציונים של
90-93 גקודות בטעימת מגזין Wine Advocate של רוברט פרקר.

יקב רמת הגולן זכה בפרס Wine Star
בקטגוריית "היקב הטוב ביותר בעולם החדש" של מגזין Wine
Enthusiast.
בבחירתו גבר היקב על יקבים גדולים ומרשימים מארצות כמו
אוסטרליה, קנדה וניו זילנד.

יעלה יעלה - ר' ישראל נג'ארה
יעלה יעלה בואי לגני

הנץ רמון פרחה גפני

בוא דודי יחיש צעדיו
אם ידידי ארכו נדודיו

ויאכל את פרי מגדיו
איך יחידה אשב על פני

שוכי אלי, את בת אהובה
הנה עמי זאת את כתובה

שוכי אתי, ואני אשובה
כי בתוכך אתן משפני

רעי, דודי, נפשי פדית
עתה לי בין עמים זרית

ולבת מאז אותי קנית
ואיך תאמר כי אהבתי

אימותי, לטוב זריתיך
כי אהבת עולם אהבתיך

ולתהלה ולטוב שריתיך
על כן אושיבך על דוכני

לו יהי כדברך, ידידי
ולתוך ציון נחה נדודי

עתה מהר תאסף נדודי
ושם אקריב לך את קרבני

חזקי רעיה חכף פנין טוב
ולסיריך אכרות ואחטב

כי ציץ ישעי רענן ורטב
יחיש אשלה לך את סגני

פירות שבעת המינים משמשים אותנו לסוגי
מאכל ומשקה שונים: ריבות, קמח, תבשילים,
משקאות וכד'. נסו למנות אותם.

בחנו את עצמכם!

לחובבי אתגרים:

איזה פרי (חוץ מהגפן) משמש להכנת יין?
היכן הכינו יין זה לראשונה?

אולכים לפני רשפן - ארזים או צימוקים.

תאגנה

**"וַתֵּאמֶר לָהֶם הַתֵּאֲנָה
הַחֲדַלְתִּי אֶת מִתְקֵי
וְאֶת תְּנוּבֹתַי הַטּוֹבָה
וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל הַעֲצִים?"**
שופטים ט', י"א

במשול יותם שבספר שופטים מתאר יותם את חיפושם של העצים אחר מלך שימלוך עליהם: "הֲלוֹךְ הֲלָכּוּ הַעֲצִים לְמַשַּׁח עֲלֵיהֶם מִלְּךָ..." (שופטים ט', ח').

העצים פונים לעץ הזית, לעץ התאגנה ולגפן, אך הללו מסרבים. תשובתם של העצים השונים דומה - והרי יש לנו תפקיד בעולם, אנו משמחים לבב אנוש, נותנים פרי, מכבדים את האדם ואת בורא העולם, מדוע נלך "לְנוּעַ עַל הַעֲצִים"?

**מהו אם כן תפקידה המיוחד של התאגנה?
מה בא עץ זה ללמד בעולמו?**

עץ התאגנה צומח בר לאורך השנה כולה במקומות שונים בארץ ישראל, בדרך כלל ליד מקורות מים. פרי התאגנה אינו גדל בעונה קבועה כמו פירות אחרים, וכל תאגנה מבשילה בתקופה אחרת. על עץ התאגנה אמר שלמה המלך בספר משלי: "נִצֵּר תֵּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ" (משלי כ"ז, י"ח) - כיוון שפירות התאגנה גדלים אחד אחד, ההזמנה היא לקטוף ולנצור כל פרי ברגע שהוא מבשיל.

בשל תכונה זו של עץ התאגנה, ממשילים חז"ל את תורת ישראל לעץ זה:

"נִצֵּר תֵּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ" - למה נמשלה תורה בתאגנה? שרב האילנות, הזית, הגפן והתמרה, נלקטין כאחת, והתאגנה נלקטת מעט-מעט.

כך התורה, היום לומד מעט ולמחר הרבה, לפי שאינה מתלמדת לא בשנה ולא בשנתיים" (במדבר רבה כ"א).

הידעת?

בַּתְּלָא - עַל מַסְפַּחַת הַתּוֹתוּיּוֹם. הַעֵד נְסִיךְ, וְהוּא אֶשְׁוִי לְהַגִּיז לְגוֹבַהּ.
 3-10 מְטָרִים. כִּהָא אַחַד מִשְׁבַּע הַיָּמִים שְׁנַת־בַּחַהּ בְּהֵם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 הַעֵד גַּבְלֵי בְּרֵי לִיב מְעִינֹת לְאוֹרֵךְ בְּקִצֵּת הַיָּרְדֵן וּבְקִצֵּת יַם הַמֶּלֶח.
 קִטְיָף תַּאנִּים נִקְרָא יֶאֱרִיָּה. תַּאנֵּה מְיוֹבֶשֶׁת, שְׁאוֹתָה נְהוּג לְאֶכּוֹל.
 בְּט"וּ שְׁבַע עִם שְׁאֵר הַיּוֹבֹשִׁים, נִקְרָאת גַּם גְּרִיזְרֵת. גַּם
 שֶׁל תַּאנִּים מְיוֹבֶשֶׁת נִקְרָא גַּם בְּצִיָּלָה, וְצִיָּאוֹת אֵל בְּצִיָּאוֹת מִבְּרֵיבִים.

חנטה היא ראשית התפתחות הפרי, אז הוא קטן וקשה. פנה הוא השם לתאנה ירוקה קטנה וקשה שטרם הבשילה, ולכן תינוקות שטרם הבשילו נקראים פגים. "הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע, וקול התור נשמע בארצנו. התאנה חנטה פניה, והנפנים סקדר נתנו ריח. קומי רעיתי יפתי ולכי לך" (שיר השירים ב', ו"ג) - פסוק זה בא לתאר את מועד תחילת האביב ואת ראשית הלבוב.

מה פירוש "התאנה חנטה פניה"?

עץ התאנה גדל בכל רחבי הארץ, בכל סוגי הקרקעות. הוא צומח לרוב צמוד למקורות מים, כגון בארות או נחלים, וגדל באקלים של קיץ חם ויבש וחורף קריר ולח (אקלים ים-תיכוני).

"אביב" ו"קיץ" הן מילים המתארות את עונות השנה, אך בה בעת גם מתארות תהליך הבשלת הפירות. אביב - פרי טרם הבשלתו, קיץ - פרי בשל. איזה פרי הוא מקור השם קיץ?

בחנו את עצמכם!

אובלים תאנים טריות או מיובלות

"רימון מצא; תוכו אכל, קליפתו זרק"

מסכת חגיגה ט"ו ע"ב

פרי הרימון נמשל פעמים רבות לתרי"ג מצוות המופיעות בתורה. מעניין שדווקא גרעיני הרימון הם אלה שתופסים את מרכז תשומת הלב במקורות. גם במוזן הגשמי, פרי הרימון הוא פרי שנאכל תוכו, אך קליפתו אינה נאכלת.

הביטוי "תוכו אכל קליפתו זרק" מדמה תכונה נפשית - היכולת לקבל את התוכן, את המהות, ללא הצד החיצוני, ללא הקליפה. מלמד אותנו רבי מאיר:

"ורבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה ד'אחר'.... [רבי מאיר למד תורה מפיו של 'אחר' - אלישע בן אבויה]. דרש רבא: מאי דכתיב (שיר השירים ו', י"א) "אֶל גִּת אַגֹּז יִרְדְּתִי לְרֵאוֹת בְּאֵבִי הַנְּחַל וגו'" למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז? לומר לך: מה אגוז זה, אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה - אין מה שבתוכו נמאס, אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח - אין תורתו נמאסת".

רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק!

בגמרא מובא דיון בין חכמים לבין רבי מאיר באשר ליחס אל תלמיד חכם שסרח ואל תורתו. חכמים טוענים: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיה, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו". לעומתם פועל רבי מאיר על פי המשל המדמה את תלמידי החכמים לאגוז, ולפי משל זה: "תלמיד חכם אף על פי שסרח אין תורתו נמאסת". מסקנת הגמרא: רבי מאיר יכול היה ללמוד תורה ממי שאינו מלאך ה'.

בחילוקי הדעות טוען רבה בר שילא כי רבי מאיר "רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק".

מהי אם כן תכונתו המיוחדת של הרימון?

"כְּפֶלַח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ" - אמר ר' שמעון בן לקיש: אל תקרי 'רקתך' אלא 'ריקתך', שאפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון" (עירובין י"ט).

נראה שמהרימון, המלא גרעינים כמצוות ומדגיש את הזכויות של עם ישראל, אנו למדים על ההבדל בין פנים לחוץ ועל היכולת לגלות את העולם הפנימי ולוותר על הקליפה.

אבני ארץ ישראל

בהיותו דר בז'יטומיר הגיע עד"ר (שליח דרבנן - כינוי לשליח מארץ הקודש לגלות) מארץ ישראל לרבי אברהם דב ומאו וריטש (ה'בת עין) והתאכסן אצלם. במהלך השעות שיבח השד"ר הרבה את ארץ ישראל ועורר ברבי אברהם דב כיסופים לעלות ולחונן את עפר ארץ הקודש. בין הדברים שסיפר השד"ר הוא שהאבנים בארץ ישראל מבהיקות כמרגליות, והעפר זורח כספירים. לשמע הדברים החליט בעל הבת עין שהוא עולה לארץ הקודש, ואכן קיים החלטתו. לאחר זמן מה, פגש ברחובות צפת את אותו שד"ר שהתארח אצלו, ואמר לו: "למה רימיתני וסיפרת לי שהאבנים בארץ ישראל זוהרות כמו יהלומים, ולא סיפרת לי האמת - שהאבנים והעפר כאן הם כמו בחוץ לארץ?" השיב לו השד"ר: "אמת דיברתי, אך לא כל אחד זוכה לראות זאת!" מאותו יום הסתגר בעל הבת עין בביתו לתקופה ארוכה, ונפשו עגומה על שלא זכה לחזות במה שאמר לו המסולח. כעבור זמן יצא הרב מביתו וערך סעודה גדולה לחסידיו, ובה גולל בפניהם את סיפור המעשה, והכריז שהוא עורך את הסעודה כי באותו יום התבונן מחלון ביתו זכה לראות את אבני ארץ ישראל זורחות כמרגליות.

הרימון הוא אף נמק או שיה המתנשא לגובה של כ-3 מטרים. עליו מסורטים (אלכסוניים זה לזה), מאורכים ומבריקים, וקצות ענפיו נלקטים, מחודדים ודוקרניים. בחורף משייר הרימון את עלויו, בתחילת האביב הוא שר ומלבלב, ופורח בתחילת הקיץ. הרימון גרן במקומות רבים בארץ, מהצפון עד הצרם.

הידעת?

היבול הישראלי עומד היום על מעל ל-65 אלף טון רימונים בשנה, מתוכם 14 אלף טון שיאכל הצרכן המקומי. רוב הרימונים, 25 אלף טון, נשלחים לייצוא שהולך ומתגבר. לשגשוג הזה אחראיים גם יחד חקלאים ומדענים.

גאווה
ישראלית

שיר השירים משובץ באזכורים רבים לפירות שבעת המינים בהטיות וצורות שונות. אילו מפירות שבעת המינים אינו מוזכר בשיר השירים? צטטו את הפסוקים ובדקו.

 בחנו את עצמכם!

אופקים רחוקים

משימה

נקודה טובה

על פי חלק מהדעות, ט"ו בשבט זהו זמן שבו ישנה הזדמנות לתיקון חטא המרגלים.

לפניכם כמה שורות קצרות. נסו להתבונן בעין טובה על ארצנו ולציין לעצמכם ארבעה דברים טובים במיוחד שאתם מזהים בארץ, בקהילה שלכם, במשפחתכם ובעצמכם.

שימו לב: עין טובה אין פירושה זיוף, אלא גילוי עמוק.

שתפו זה את זה במחשבות הטובות על הארץ ועל הקהילה והוסיפו ביחד נקודות של טוב.

ברכות

על פירות שבעת המינים ישנו חיוב בברכה אחרונה, חיוב זה נלמד מן הפסוק בספר דברים:

**"כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה
אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֵינַת וּתְהֻמֹת יִצְאִים
בִּבְקָעָה וּבְהָר אֶרֶץ חֹטָה וּשְׂעִרָה
וְנָפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן
וּדְבַשׁ".**

בהמשך להבטחה זו מופיע הציווי:

**"וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ
אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ
עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ"
דברים ח', ז'-י'**

מפסוק זה למדים אנו על החיוב בברכת המזון ובברכה על פירות שבעת המינים, כפי שמבאר ספר החינוך:

"לברך את השם יתברך אחר שיאכל האדם וישבע מלחם, או משבעת המינים הנזכרים בכתוב (דברים ח' ח') כשהוא זן מהן, ולחם סתם נקרא פת העשוי מחטה ושעורה, ובכלל החטה הכוסמת, ובכלל השעורה שכולת שועל ושיפון.

ועל כלל שבעת המינים הזנין נאמר (שם י') "וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ..."

"משורשי המצווה [...] שענין הברכה שאנו אומרים לפניו איננו רק הזכרה לעורר נפשנו בדברי פינו, כי הוא המבורך ומבורך יכלול כל הטובות, ומתוך ההתעוררות הטוב הזה בנפשנו ויחוד מחשבתנו להודות אליו שכל הטובות כלולות בו והוא המלך עליהם לשלחם על כל אשר יחפוץ, אנו זוכים במעשה הטוב הזה להמשיך עלינו מברכותיו".

(ספר החינוך פרשת עקב ת"ל)

ברכה מעין שלוש

(עפ"י נוסח ספרד)

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם,

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על חמשת מיני דגן:

על העץ ועל
פרי העץ

על הגפן ועל
פרי הגפן

על המחיה ועל
הפלפלה

ועל תנובת העדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו
לאכל מפריה ולעבד מטובה. רחם (נא) יי אלהינו על ישראל עמך ועל
ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה
ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה
ונאכל מפריה ונעבד מטובה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה.

בשבת מוסיף: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה;

כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על חמשת מיני דגן:

ועל הפרות
(בא"י פרותיה)

ועל פרי הגפן
(בא"י גפנה)

ועל המחיה.

ברוך אתה יי,
על הארץ

ברוך אתה יי,
על הארץ

ברוך אתה יי,
על הארץ

ועל הפרות
(בא"י פרותיה)

ועל פרי הגפן
(בא"י גפנה)

ועל המחיה
ועל הפלפלה

ברכה מעין שלוש

עפ"י נוסח עדות המזרח

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

על חמשת מיני דגן: על היין: על פירות משבעת המינים:

עַל הָעֵץ וְעַל
פְּרֵי הָעֵץ

עַל הַגֶּפֶן וְעַל
פְּרֵי הַגֶּפֶן

עַל הַמַּחִיָּה וְעַל
הַכִּלְכֵּלָה

וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה וְעַל אֲרֵץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית
וְהַנְּחֻלַּת לְאַבּוֹתֵינוּ לְאָכַל מִפְּרֵיהָ וּלְשַׂבֵּעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם
יי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ
וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל מִזְבְּחֶךָ. וְעַל הַיְכָלְךָ. וּבְנֵה
יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ.
וְשׂוּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וּנְבַרְכֶךָ עָלֶיהָ בְּקֻדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ.

בשבת מוסיף: וְרָצָה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה;

כִּי אַתָּה טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנוֹדָה לְךָ (יי אֱלֹהֵינוּ) עַל הָאָרֶץ

על חמשת מיני דגן: על היין: על פירות משבעת המינים:

וְעַל הַפְּרוֹת
(בְּא"י פְּרוֹתֶיהָ)

וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן
(בְּא"י גְּפִנָּהּ)

וְעַל הַמַּחִיָּה.
בְּרוּךְ אַתָּה יי,

בְּרוּךְ אַתָּה יי,
עַל הָאָרֶץ

בְּרוּךְ אַתָּה יי,
עַל הָאָרֶץ

עַל הָאָרֶץ
וְעַל הַמַּחִיָּה

וְעַל הַפְּרוֹת
(בְּא"י פְּרוֹתֶיהָ)

וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן
(בְּא"י גְּפִנָּהּ)

וְעַל הַכִּלְכֵּלָה

על פירות האילן חוץ מז' מינים ופירות האדמה
וירקות ועל כל המשקין ועל דבר שאין גידולו מן
הארץ מברכין אחר אכילתן "בורא נפשות":

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹן עַל כָּל
מַה שֶּׁבְּרֵאתָ לְהַחְיֹת בָּהֶם נִפְשׁ כָּל חַי.
בְּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים:**

משימה

נוטעים יחד

ט"ו בשבט הוא גם אחד מראשי השנים והזדמנות טובה להתחלות חדשות.

נצלו את הישיבה המשותפת שלכם בתור קהילה, ונסו לחשוב על שתי החלטות קהילתיות שהייתם רוצים לקבל לכבוד שנת פירות האילן החדשה הבאה עלינו לטובה.

מומלץ לכוון את ההחלטה לחיבור לטבע, לבריאה ולהודאה לריבונו של עולם על טוב הארץ.

התורה מכנה את הארץ:

"אֶרֶץ זָבֵת חֶלֶב וְדָבֶשׁ" שמות ג', ה'

הרב צבי יהודה היה אומר שיש באמירה זו חידוש מיוחד של התורה, שהרי חז"ל אומרים שהחלב נוצר על ידי דם שנעכר, ומתפרק בגוף הבהמה (נידה ט' ע"א), ואם כן עולה השאלה כיצד מותר לאכול חלב, הרי דם אסור באכילה?! זהו החידוש, שלמרות מקורו של החלב התורה התירה אותו באכילה. כך גם בדבש.

דבש הרי יוצא מן הטמא, מן הדבורה שהיא טמאה ואסורה באכילה, ויש כלל בהלכה שכל היוצא מן הטמא טמא (בכורות ה' ע"ב). אמנם כוונת הפסוק היא לדבש תמרים, אך מכיוון שהמילה 'דבש' נשמעת לנו כדבש דבורים, יש כאן מסר שהתורה רוצה ללמד אותנו: הדבש שיוצא מן הדבורה, אף על פי שהוא דבר היוצא מן הטמא, הוא טהור.

הרצי"ה היה אומר שזהו שבחה של ארץ ישראל, שיש לה כוח המהפך, לקחת את המציאות ולהפוך אותה לטובה, מדם לחלב.

כאן הדם הוא רמז לדין, והחלב לרחמים (פרדס רימונים שער ח פ"ו).

כלומר ארץ ישראל מסוגלת לרומם את הדברים הטמאים; את הדברים שנמצאים במצב השלילי ביותר היא מתקנת ומרוממת.

(עפ"י שיחות הרצי"ה במדבר, עמ' 196-199).

אתגר הארץ הטובה

כמה באמת אתם יודעים על הארץ?

האתגר שלפניכם הוא אתגר אישי וקבוצתי גם יחד. כל אחד מן המשתתפים משחק מהמכשיר הנייד האישי שלו, ממחשב נייד או מטאבלט (דרוש חיבור לאינטרנט), אך כל אחד הוא גם חלק מקבוצה ומשפיע על מצב הניקוד הכללי.

הוראות המשחק:

הכניסו את קוד המשחק המוקרן על המסך הראשי בחדר והזינו את שמכם הפרטי.

כדי להתחבר למשחק סרקו את הקוד בתחתית העמוד או הקלידו בדפדפן את הכתובת: game.toraland.org.il

המתינו לתחילת המשחק.

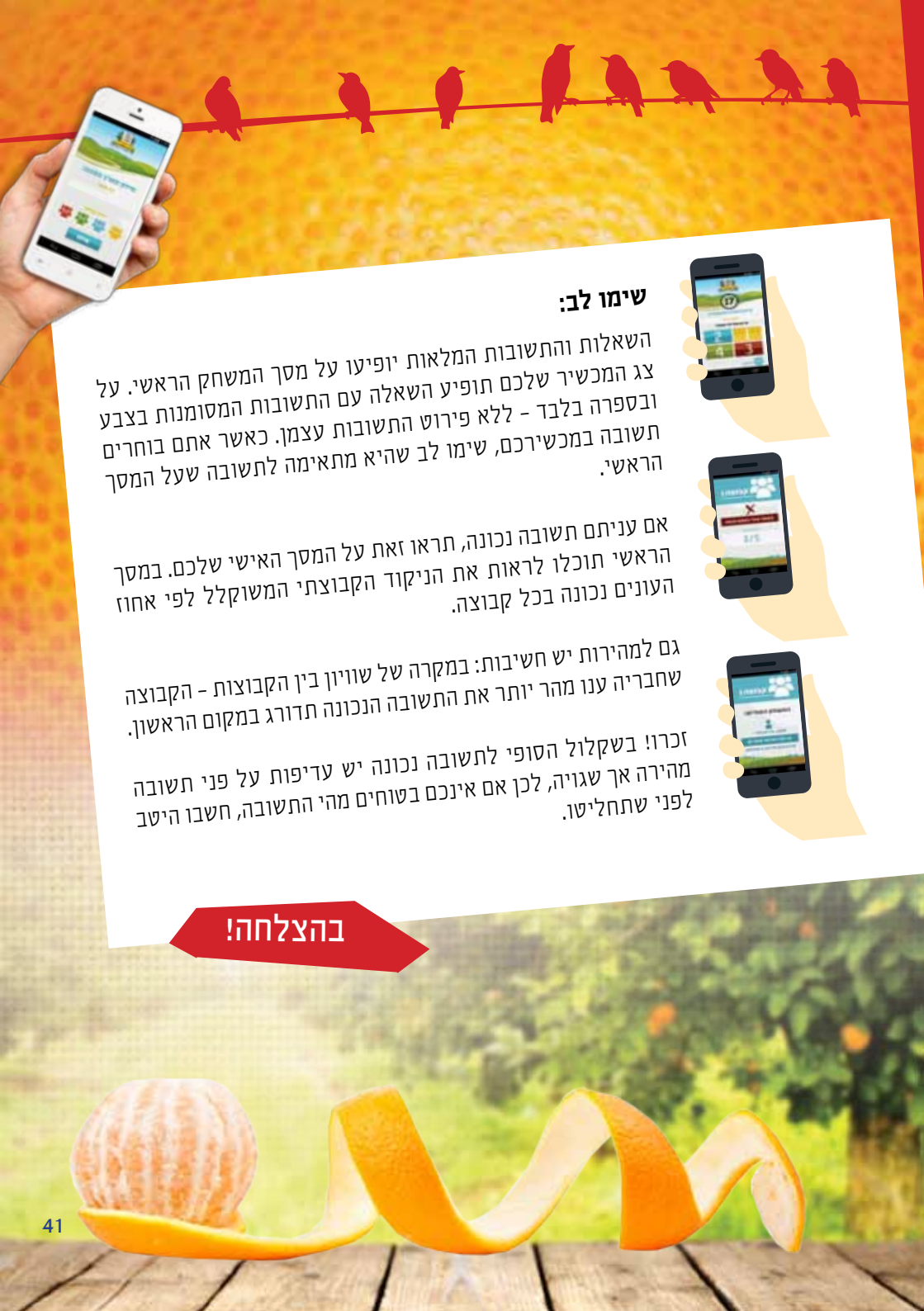

בחרו את צבע הקבוצה שאתם משויכים אליה לפי חלוקת המנחה.

סרקו אותי

שימו לב:

השאלות והתשובות המלאות יופיעו על מסך המשחק הראשי. על צג המכשיר שלכם תופיע השאלה עם התשובות המסומנות בצבע ובספרה בלבד - ללא פירוט התשובות עצמן. כאשר אתם בוחרים תשובה במכשירכם, שימו לב שהיא מתאימה לתשובה שעל המסך הראשי.

אם עניתם תשובה נכונה, תראו זאת על המסך האישי שלכם. במסך הראשי תוכלו לראות את הניקוד הקבוצתי המשוקלל לפי אחוז העונים נכונה בכל קבוצה.

גם למהירות יש חשיבות: במקרה של שוויון בין הקבוצות - הקבוצה שחבריה ענו מהר יותר את התשובה הנכונה תדורג במקום הראשון.

זכרו! בשקלול הסופי לתשובה נכונה יש עדיפות על פני תשובה מהירה אך שגויה, לכן אם אינכם בטוחים מהי התשובה, חשבו היטב לפני שתחליטו.

בהצלחה!

תשובות לבחנו את עצמכם! ?

1. עמ' 9: **פתגמים הקשורים לחיטה ולתוצריה:** "אכל את העוגה והשאירה שלמה", "טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (ענה שלא מן העניין), "אם אין קמח אין תורה", "בזעת אפיך תאכל לחם", "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו".

2. עמ' 13: **אזכורים בתנ"ך לפירות שבעת המינים והמקור הראשון לכל פרי:**
תמר - 12 פעמים, "וְשֵׁם... עֵינַת כִּיִּם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים" (שמות ט"ו, כ"ז)
חיטה - 30 פעמים, "אֶרֶץ חִטָּה וְשֵׁעֲרָה" (דברים ח', ח')
רימון - 32 פעמים, "וְעֵשִׂית עַל שׁוּלְיֹו, רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן" (שמות כ"ח, ל"ג)
שעורה - 34 פעמים, "כִּי הִשְׁעֲרָה אָבִיב, וְהִפְשִׁיתָ גִבְעַל" (שמות ט', ל"א)
זית - 38 פעמים, "וְהֵנָּה עֵלֶה-זֵּית טָרֶף בְּפִיהָ" (בראשית ח', י"א)
תאנה - 39 פעמים, "וַיִּתְּפְרוּ עֲלֶיהָ תְּאֵנָה" (בראשית ג', ז')
גפן - 55 פעמים, "בְּחִלּוּמֵי וְהֵנָּה-גֶפֶן לְפָנַי" (בראשית ט', ט')

3. עמ' 17: **פירות והפעולות החקלאיות הקשורות אליהן:**
לבצור ענבים, לארות תאנים, לקצור חיטים ושעורים, למסוק זיתים, לגדוד תמרים, לקטוף רימונים (ופירות אילן נוספים), לדוש חיטים (להפריד את החיטה מהגרעין).

4. עמ' 20: **סדר הפירות על פי הגובה (גובה ממוצע):**
חיטה, שעורה: 60-150 ס"מ

גפן: עד 2 מ'

זית: 2-3 מ'

רימון: 3 מ'

תאנה: עד 10 מ'

תמר: 20 מ' ואף יותר!

5. עמ' 25: **פרי הרימון משמש להכנת יין** - המצאה ישראלית שנרשמה לראשונה בעולם במושב כרם בין זמרה בגליל.

6. עמ' 27: **מקור המילה קיץ בתיאור הבשלתו של פרי התאנה.**

7. עמ' 30: **השעורה אינה מוזכרת בשיר השירים. הזית רמוז במילה 'שמן'.**

דוגמאות:

"נִשְׁמַן תִּזְרַק שְׁמֹךְ", "בְּזִפְרֵה דְדִיךְ מִיַּיִן", "שְׁמֹנֵי נֹטְרָה אֶת-הַכְּרָמִים", "הַתְּאֵנָה חֲנוּטָה פְּגִיחַ", "כַּפְּלַח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ", "דָּבֵשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ", "...פְּרָדִס רְמוֹנִים עִם פְּרֵי מְגָדִים", "בְּטַנְךָ עֲרִמַת חֲטִיִּם", "וְהַגְּפָנִים סְסֹדֵר נִתְּנוּ רִיחַ", "אִישׁ תַּחַת גֶּפֶנוּ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ", "...הַפְּרָחָה הַגֶּפֶן, הַנִּצְוֹ הַרְמוֹנִים", "...אֲעֵלָה בְּתֵמֶר, אַחְזָה בְּסַנְסִיּוֹ".

החוברת שלפניכם תיקח אתכם למסע בעקבות פירות הארץ הטובה.

לפירות ארץ ישראל ישנה קדושה מיוחדת וטעם מיוחד, אך מעל הכל יש להם משמעות. עם ישראל וארצו קשורים בקשר עמוק ובלתי ניתק, פירות הארץ מבטאים תכונות רבות בעם ישראל, ואת החיבור הטבעי בין העם, לתורה ולארץ.

אתם מוזמנים להצטרף לסדר ט"ו בשבט ארץ ישראלי מקורי, ערכו את השולחן עם פירות הארץ הטובה, שבו עם חברים או בני משפחה ובואו לטעום ממתיקות הפירות, ללמוד על משמעותם ולבחון את עצמכם: כמה אתם באמת מכירים את הארץ שלנו, הארץ הטובה.

